

OBSERVAȚII PE MARGINEA UNUI ARTICOL PRIVIND DECORAȚIILE ROMÂNIEI MODERNE

Floricele Marinescu

În numărul XV/2002 din *Studii și Materiale de Istorie Modernă*, doamnele Ileana Căzan și Irina Gavrilă semnează articolul "*Decorațiile din România modernă (1877-1916). Rezultatele prelucrării unei baze de date*", articol care își propune să ofere, pentru prima dată în literatura de specialitate românească, datele statistice ale tuturor decorațiilor – ordine, cruci și medalii – conferite de către statul român în intervalul de timp specificat.

Fără nici o îndoială că un astfel de demers este cât se poate de binevenit și util deoarece "*Anuarele*" ordinelor "*Steaua României*" și "*Coroana României*", editate imediat după instituire, nu au mai fost continuate, după știința mea, din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea. Capitolul "*Militari români decorați cu ordinul Steaua României*" din lucrarea "*Armata română în războiul de independență, 1877-1878*", apărută în 2002 sub semnăturile lui Cornel Scafeș, Horia Șerbănescu, Corneliu Andonie și Ioan Scafeș, nu tratează decât ordinele conferite militarilor (ca o observație, este de remarcat că nici în această lucrare nu se face întotdeauna distincția între ordinele căpătate "cu spade", adică cu însemne de război, și categoria de ordine conferite militarilor cu însemne de pace), iar în ceea ce privește decorațiile minore, nici nu s-a pus problema ca listele cu cei decorați să fie publicate în vreun anuar sau publicație.

Nu am competența să mă pronunț asupra sistemului *Paradox*, adoptat pentru gestionarea bazei de date; probabil că este adecvat pentru ceea ce se dorește. Am însă, din păcate, o serie de observații atât asupra informațiilor care s-au introdus în baza de date și care viciază sau fac incomplete tabelele cu evoluțiile unor distincții, cât și asupra unor "formulări" din text care, fără a fi esențiale din punctul de vedere al scopului articolului, este bine a fi remediate, deoarece pot crea confuzii.

O primă observație, de principiu, se referă la data de începere a statisticii: *anul 1877*. Este foarte adevărat că, doar după proclamarea independenței (10 Mai 1877), se poate vorbi de instituirea unui "sistem" de decorații românești dar, din moment ce sunt amintite în articol și cele trei decorații minore instituite *legal* și acordate înainte de această dată, era normal ca pentru acestea, statistica să înceapă din momentul creării lor, adică din 1872 sau 1876, cu menționarea primei decernări.

Mult mai importantă, pentru o statistică corectă și utilă, este însă specificarea – pentru decorațiile majore – a numărului limită care putea fi conferit per total și pentru fiecare grad în parte, număr specificat de legislația fiecărui ordin, precum și departajarea, la ordinul "*Steaua României*", a numărului de decorații care se pot acorda pentru civili și pentru militari pe timp de pace, precum și prevederea că decorațiile acordate pentru fapte de arme, pe timp de război (cu spade încrucișate între brațele crucii) nu intră în limita numerică prevăzută pentru decorațiile de pace. Analiza este necesar să fie făcută pe anumite *perioade istorice*, deoarece nu trebuie uitat că, în decursul intervalului analizat, legislația primelor noastre ordine naționale s-a modificat de trei-patru ori. Astfel, ordinul "*Steaua României*" și-a dublat numărul legal de membri, de la 1000 cât se prevedea la instituire, la 2000, conform Regulamentului din 1906¹, iar decorațiile conferite pentru fapte de arme, pe timp de război, nu au mai fost incluse în numărul limitativ al ordinului². Să amintim că, inițial, conform legii și regulamentului de la instituire, și ordinul "*Coroana României*" a avut un număr limitat de membri pentru gradele superioare, numai gradul de cavaler fiind nelimitat. În categoria decorațiilor pentru care era obligatorie specificarea numărului limită al fiecărui grad se înscrie și cel mai important ordin românesc (Ordinul "*Carol I*"), cel mai "restrictiv" ordin din acest punct de vedere. Nu este

¹ Î. D. nr. 984/1906, art. 4.

² Legea din 15 august 1880.

specificat nicăieri în articol dacă datele extrase se referă cu exclusivitate la cetățeni români căci, conform uzanțelor internaționale și legilor specifice, străinii nu intrau în număr limită prevăzut pentru naționali; fără îndoială că ar fi fost foarte interesant, pentru a se vedea evoluția relațiilor internaționale ale României, și o statistică referitoare la cetățenii străini care au primit decorații românești, dar aceasta este, poate, deja o altă temă de studiu; în fond, în cercetarea făcută, teoretic ar fi trebuit să fie văzute toate numele persoanelor decorate și nu ar fi fost nici o problemă de a separa decorațiile conferite românilor și cetățenilor străini.

Tot cu o necesitate de precizare a anumitor categorii ar intra și medalia “Virtutea Militară”³. Clasa a II-a (“de argint”) a acesteia, inițial, era prevăzută a se conferi sergenților reangajați care au servit 12 ani, “fără pată”⁴, în armată, dar și cadrelor militare inferioare pentru diverse fapte de bravură, pe timp de pace⁵. Din 1906⁶, medalia rămâne să răsplătească numai faptele meritorii și de bravură, așa încât doar de la această dată ea poate fi considerată a avea pe deplin caracterul de *medalie*, deoarece până atunci funcționa, la clasa a II-a, cu un regim dublu: de “*semn onorific*” și de “*medalie*”⁷.

Cred că, ținând cont de numărul redus al gradelor mari, ar fi fost necesar să se precizeze (așa cum autoarele au făcut într-un singur caz⁸), câte din acestea au aparținut membrilor Familiei Regale, care le căpătau automat, dar nu intrau în numărul maxim stabilit de lege⁹.

Fără îndoială că “*analiza cantitativă a ordenelor și medaliilor amintite poate duce la evaluări calitative cum ar fi: contextul istoric sau politic dintr-un anumit an și corelarea lui cu numărul de distincții acordat*”, așa cum arată autoarele în articol¹⁰, dar fără precizările mai sus amintite și fără eliminarea unor exprimări confuze sau eronate, această analiză este greu de făcut în anumite cazuri. Fără îndoială că sunt momente istorice, cazul semnalat pentru anul 1907¹¹ este semnificativ în acest sens¹², când aceste precizări nu sunt necesare, dar în majoritatea cazurilor, fără ele nu se poate face o evaluare corectă a situației.

Tot ca o problemă de principiu, îmi mărturisesc nedumerirea asupra modului în care este prezentată, în tabele, ierarhia ordenelor noastre, care era corespunzătoare cu cea uzitată pe plan internațional în *toate țările* care au adoptat sistemul francez, adică, în ordine crescătoare: *cavaler, ofițer, comandor, mare ofițer, mare cruce* și, când era cazul, *colan*. Nu are importanță dacă ele sunt prezentate în ordine crescătoare sau descrescătoare, dar, în mod logic, gradele trebuie să se înșiruie în “ordinea” ierarhiei lor; ori, în tabele, această ordine este cel puțin ciudată: *mare cruce, mare ofițer, cavaler, comandor, ofițer*¹³!!!

³ În mod greșit autoarele arată, la p. 140, că “*s-a acordat exclusiv militarilor pentru fapte de bravură pe câmpul de luptă*”; această remarcă se poate aplica *exclusiv* medaliei “*Virtutea Militară de război*”, instituită prin Î. D. nr. 2698/1880.

⁴ Decret nr. 987/1872, Regulament pentru Medalia “*Virtutea Militară*”, art. 13.

⁵ *Ibidem*, art. 14.

⁶ *Legea pentru reangajarea cadrelor inferioare în armată* din 14 februarie 1906.

⁷ Înțelegem prin *Semn onorifice* acele distincții pe care statul le acordă unor anumite categorii socio-profesionale, în special militarilor, la împlinirea unui anumit număr de ani serviți în cadrul respectivelor categorii; *medaliile*, ca și *ordinea*, se conferă individual, ca răsplată a unor merite deosebite.

⁸ La “Evoluția ordinului Carol I”, precizarea conferirii gradului de *colan*, în 1911, pentru principele Carol, viitorul rege Carol al II-lea, *op. cit.*, p. 138.

⁹ Pentru toate ordinele, “*Carol I*”, “*Steaua României*” și “*Coroana României*”, a se vedea art. 5 din Regulamentele respectivelor ordine din 1906.

¹⁰ Ileana Căzan și Irina Gavrilă, *op. cit.*, p. 127.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Mărturisesc că am fost surprins de situația arătată de statistică și că aceasta poate să reflecte cu adevărat “*o stare de spirit a guvernanților, care nu au fost deloc mândri de soluția radicală adoptată în reprimarea răscoalei*”. În același timp, cred că astăzi, când realitatea despre 1907 poate fi spusă, când știm foarte bine că cifra de 11. 000 de țărani omorâți în timpul reprimării răscoalei este total falsă, când știm – și putem spune – că fără măsuri ferme de stopare a mișcărilor țărănești, care au fost “*ațâțate*” de cercurile “socialiste” rusești refugiate în țara noastră, atât Imperiul Rusiei cât și Imperiul Austro-Ungar se pregăteau să intervină militar în România pentru a eradica primejdia revoluționară care ar fi putut să se extindă și în teritoriile lor, poate că ar fi bine de subliniat și *deceța* de care a dat dovadă Carol I și guvernul României, abținându-se de a conferi, în acel an tragic, decorații.

¹³ La tabelul cu ordinul “*Steaua României*” de la p. 129-130, mai apare o anomalie: denumirea de *Cruce Mare Cruce, Cruce Cavaler ș. a. m. d.* .

Rămânând la discutarea modului cum sunt alcătuite tablele, o altă nedumerire majoră se referă la medalia "Virtutea Militară" unde, pe lângă cifrele anuale de la cele două clase mai este o categorie, "*nespecificat*"; este foarte adevărat că nu toate decretelor de decorare conțin și menționarea clasei (mai exact, termenul "de aur" sau "de argint"), dar în absolut toate cazurile se precizează gradul celor decorați, ori este cât se poate de clar, în conformitate cu prevederile regulamentare, dacă este vorba de *ofițeri*, se conferă clasa I, iar dacă este vorba de *grade inferioare*, de clasa a II-a. Mai mult, sunt câteva cazuri când un ofițer a fost decorat cu clasa a II-a deoarece distincția i-a fost conferită pentru fapte de arme pe când era subofițer, dar acest lucru se precizează întotdeauna în decret¹⁴!

În continuare, îmi permit să fac o serie de observații pe marginea unor formulări din textul articolului, formulări care, fără a afecta rezultatele sintetice ale studiului, cred că ar fi util să fie clarificate.

Astfel, amintind de instituirea ordinului "*Carol I*" și de faptul că este primul ordin românesc care are și gradul de colan, autoarele spun că el "*era destinat apropiaților Casei Regale pentru servicii deosebite*"¹⁵. Dacă astfel de formulări pot fi socotite "*firești*" înainte de 1989, astăzi este bine să se precizeze că, tocmai fiindcă era un ordin ce avea exclusiv grade superioare și era cel mai mare din ierarhia națională, acordarea sa era condiționată de îndeplinirea "*cu distincție*" a timp de cel puțin 20 de ani a unor funcții civile sau militare¹⁶, iar pentru conferirea gradului de colan cetățenilor români, acesta se putea acorda numai unor foști președinți ai Consiliului de Miniștri (care au deținut această funcție cel puțin un an), sau unor comandanți militari cu gradul maxim (care au condus o armată mobilizată pe timp de război), precum și unor bărbați care "*s-au distins în mod excepțional, prin opere folositoare țării și umanității, în ramura științelor și artelor*"¹⁷. Fără îndoială că Familia Regală era în contact cu cele mai prestigioase personalități ale vremii din România, dar ceea ce dădea dreptul la această înaltă distincție erau, fără îndoială, meritele – politice, militare, culturale – pe care respectivele persoane le-au avut, și datorită cărora erau acceptați în anturajul Casei Regale.

Apariția, în 1913, a medaliei "*Răsplata Serviciului Militar*" nu are nici o relație directă cu participarea României la războiul balcanic, așa cum s-ar putea deduce din textul articolului¹⁸. Distincția vine să umple golul lăsat, din 1906, prin anularea acordării medaliei "*Virtutea Militară*" (de pace) clasa a II-a pentru sergenții reangajați, socotindu-se, pe bună dreptate că, așa cum ofițerii beneficiau de o distincție pentru anii serviți în armată, o decorație similară trebuia să existe și pentru subofițeri.

În ceea ce privește afirmațiile pe care autoarele le fac în legătură cu "*Crucea Treceerii Dunării*" am două categorii de observații. Prima se referă la termenul pe care îl folosesc la acordarea ei în 1877-1878 și anume "*acordat în masă*"¹⁹; de fapt, legea nominaliza foarte clar categoriile care vor primi distincția, anume toate efectivele Armatei de Operațiuni, care au participat la acțiuni militare la sud de Dunăre, precum și funcționarii civili (de la poștă și telegraf în special) și personalul medical care au participat la acțiuni alături de aceste unități militare, adică ceva peste 62000 de persoane, spre deosebire de medalia "*Apărătorii Independenței*" care, pe lângă categoriile deja enumerate, s-a mai conferit atât trupelor rămase în țară cât și tuturor elementelor mobilizate și care făceau parte din gărzile orășenești și miliții, adică cca.100.000 de oameni²⁰. Cea de-a doua observație se referă la confuzia făcută pentru decorările din 1902 când autoarele, afirmând că distincția a fost "*acordată cu mai multă parcimonie, pentru că s-a dat un decret de conferire (17 iunie 1902) doar pentru 43 de persoane*". În fapt, Înaltul Decret nr.2118 nu este din 17 iunie ci din 7

¹⁴ De exemplu, Î. D. 2158/22. 09. 1878 prin care se conferă clasa a II-a a medaliei locotenentului N. Stoenscu din Regimentul 8 linie, pentru curajul arătat în atacul din 30 august 1877, când era *grad inferior*.

¹⁵ *Op. cit.*, p. 127.

¹⁶ Art. 15 din Regulamentul Ordinului "*Carol I*", Î. D. nr. 1777/1906.

¹⁷ *Op. cit.*, art. 6.

¹⁸ p. 127.

¹⁹ *Ibidem*

²⁰ Este adevărat că, dacă se adaugă și cele cca. 85. 000 din aceste decorații conferite Armatei Imperiale ruse care a luptat sub comanda supremă a domnitorului Carol I la Plevna, *Crucea Treceerii Dunării* devine decorația care s-a conferit în cel mai mare număr pentru războiul independenței, totuși, nu se pot amesteca numărul de distincții conferite românilor cu cele conferite străinilor.

iunie și nu se referă la 43 de veterani ci la decorarea celor 43 de drapele ale unităților militare participante la operațiunile din sudul Dunării, drapele ale căror pânze au fost schimbate pe 10 mai 1902 și care au fost decorate cu această distincție. Trebuie subliniat faptul că, într-o statistică, în nici un caz nu pot fi amestecate distincțiile conferite unor persoane cu cele acordate drapelului unor unități militare, fiind vorba de cu totul altceva.

În ceea ce privește “devalorizarea” unor distincții, autoarele făcând referire directă la medalia “*Serviciul Credincios*”²¹, care inițial, în 1878, avea clasele botezate “de aur” și “de argint” iar apoi erau denumite simplu, “clasa I” și “clasa a II-a”, trebuie spus că în primele decenii de funcționare a decorațiilor românești, toate decorațiile “minore” care erau departajate pe două clase, aveau aceste denumiri, “de aur” și “de argint” (“*Virtutea Militară*”, *semnul onorific al ofițerilor*, “*Bene Merenti*”). În practică, niciodată decorațiile respective nu au fost confecționate din respectivele metale, ci erau doar aurite sau argintate, deci nu se poate vorbi de o scădere a valorii distincțiilor respective. Excepție de la această regulă au reprezentat-o decorațiile atribuite membrilor Familiei Regale (medaliile “*Virtutea Militară*” care au aparținut regelui Carol I, “*Crucea Elisabeta*” care a aparținut reginei Elisabeta), cele oferite unor înalte personalități străine, sau, în anumite cazuri, cele date *proprio motu*. Din această cauză ar fi fost normal să se uniformizeze titulatura și, în nici un caz să nu se utilizeze ambele denumiri în statistica aceluiași an, așa cum s-a operat pentru anii 1883 și 1884 la tabelul cu “*Serviciul Credincios*”²². Vorbind tot de “*Serviciul Credincios*”, în nici un caz nu pot fi trecute pe același tabel, atât medalia cât și crucea cu acest nume, ierarhia celor două fiind distinctă și plasându-se pe trepte ierarhice diferite.²³ Nu putem fi de acord nici cu afirmația autoarelor că “din 1906, anul aceluiași jubileu regal, *Serviciul Credincios* se transformă în cruce redobândindu-și importanța inițială”²⁴. Aceasta deoarece, așa cum se specifică în lege²⁵, deși crucea era plasată ierarhic imediat înaintea medaliei, ambele distincții au în continuare o valoare mai mică decât medalia “*Bene Merenti*”, exact ca în 1878, care, acum, din 1906, este depășită ierarhic de medalia “*jubilăria Carol I*”.

În mod ciudat este omisă din enumerarea decorațiilor create în perioada analizată medalia comemorativă “*Avântul Țării*”²⁶.

Ca și crucea “*Trecerea Dunării*” din 1878, și această medalie s-a decernat întregului personal mobilizat pentru campania din Bulgaria, funcționarilor civili care au ajutat armata, medicilor sau preoților civili care au ajutat la îngrijirea răniților și bolnavilor, precum și – de data aceasta ca o categorie în plus – deputaților și senatorilor aflați în exercițiu în 1913²⁷.

În ceea ce privește descrierile, dacă ele au fost făcute – subliniez încă o dată, fără ca acest lucru să fi fost necesar pentru tema articolului – atunci este normal ca ele să fie corecte și să cuprindă elementele de bază, definatorii, ale însemnului unei decorații. Astfel, pentru ordinul “*Steaua României*”²⁸, amintindu-se că forma însemnului a fost creată sub domnitorul Cuza (care a încercat să instituie “*Ordinul Unirii*”), se dă descrierea succintă doar a medalionului avers a decorației, fără nici o referire la însemnul propriu-zis, al medalionului revers și al panglicii. Ori, ceea ce a caracterizat atât ordinul “*Steaua României*” cât și primele decorații ale sistemului românesc de distincții,²⁹ a fost tocmai forma de cruce dublă adoptată sub Cuza și perpetuată sub Carol I, crucea ordinului fiind, din 1877 până în 1932, plasată pe un fond de raze. Medalioanele revers aveau plasate pe ele cifrele oficiale ale celor doi domnitori, Cuza și Carol I, iar panglica ordinului “*Steaua*

²¹ p. 128.

²² p. 143.

²³ În fapt, adevărata diferențiere a celor două distincții se va face doar din 1932, sub domnia regelui Carol al II-lea, o dată cu reorganizarea decorațiilor naționale.

²⁴ p. 128.

²⁵ Art. 14 din Regulament pentru Instituirea Crucii și Medaliei “*Serviciul Credincios*”, Înalt Decret nr. 3507 din 11. 10. 1905.

²⁶ Înalt Decret nr. 624/1913

²⁷ *Op. cit.*, art. 3.

²⁸ Ileana Căzan și Irina Gavrilă, *op. cit.*, p. 129.

²⁹ Pe lângă ordin, aceeași formă de cruce dublă, doar la dimensiuni ceva mai reduse și confecționate din alte metale, erau și crucile “*Trecerea Dunării*” și “*Elisabeta*”, celelalte două distincții principale create pentru războiul de independență.

României” era identică cu cea a “Ordinului Unirii”, adică roșie cu câte două benzi albastru deschis spre margini.

La problemele legate de ordinul “Carol I”³⁰, există o formulare defectuoasă: “ordinul putea avea doar 5 Colane, această distincție fiind acordată mai ales demnitarilor străini”, în realitate, cinci era numărul maxim de colane care se puteau acorda cetățenilor români, iar gradul respectiv se conferea nu demnitarilor străini obișnuiți ci suveranilor sau principilor de sânge, desigur și unor președinți de state, dar, la vremea respectivă, aceștia reprezentau o minoritate în rândul șefilor de stat.

Deși ordinul “Mihai Viteazul” nu intră în perioada de timp pentru care s-a făcut baza de date a respectivului articol, afirmația că “prima acordare a avut loc în anul 1917”³¹ este eronată, nu mai puțin de 73 de ofițeri români fiind decorați în 1916 (dintre care primii 11, pe 28 septembrie), la aceștia adăugându-se și 4 ofițeri străini³².

În ceea ce privește medalia “Virtutea Militară”, prima medalie cu acest nume a fost creată, într-adevăr, de Cuza; aceasta a fost efectiv bătută din argint³³, avea pe avers efigia domnitorului, din profil spre dreapta – spre deosebire de cea din 1872, când a fost legal instituită de Carol I și când efigia domnitorului era din profil spre stânga – și era surmontată de o coroană regală heraldică³⁴. Denumirea decorației de pe revers și panglica (roșie, cu o bandă albastru deschis la margini) au rămas identice ca cele din vremea lui Cuza.

Ar mai trebui precizat că prin Decretul nr. 2698 din 1880 s-a creat, practic, o nouă decorație, “Virtutea Militară de război”, continuând să existe și cea “de pace” care se acorda pentru fapte deosebite pe timp de pace și, bineînțeles, până în 1906, și sergenților reangajați pentru 12 ani de activitate. Sunt două decorații distincte deoarece, nu numai forma lor este diferită, ci și criteriile pentru care se acordă. Desigur, pe timpul războiului pentru independență, militarii decorați pentru fapte de arme au primit forma inițială a decorației, adică forma circulară; unii militari decorați până în 1880, au primit și distincția în formă de cruce, dar nu toți și, din câte știu, este imposibil de stabilit criteriile care au stat la baza acordării numai unora dintre cei decorați noile însemne pe lângă cele căpătate inițial³⁵.

În ceea ce privește medalia jubiliară “Carol I”, care din 1906 până la Legea de reorganizarea a ordinelor naționale din 1932³⁶ a fost cea mai importantă decorație minoră de pace, numele celor decorați “nu a fost înregistrat în “Monitorul Oficial”, așa după cum observă autoarele³⁷, deoarece prin legea de instituire a medaliei³⁸, categoriile persoanelor care urmau să primească, pe 10 mai 1906, respectiva distincție, erau foarte clar precizate (evident, și foarte numeroase), ceea ce făcea inutilă inserarea datelor personale în Monitorul Oficial.

Referitor la medalia “Bărbăție și Credință”, care a fost o distincție destinată, inițial, exclusiv forțelor de poliție și jandarmerie, precum și persoanelor care ajutau la menținerea ordinii interne, caracterul decorației se schimbă, parțial, începând din 1913 dar, în special din 1916, când, pe timp de război și cu însemnele specifice pentru aceasta, devine una dintre cele mai frecvent acordate

³⁰ *Op. cit.*, p. 138

³¹ *Op. cit.*, p. 139

³² *Anuarul ofițerilor și drapelilor Armatei Române cărora li s-a conferit Ordinul “Mihai Viteazul”, 1916-1920*, București, Editura Socec. A se vedea și col. E. Ichim, *Ordinul militar de război “Mihai Viteazul”*, București, 2000.

³³ Se pare că metalul medaliilor respective, ca și al medaliilor “Devotament și Curagiu”, bătute tot în 1864, a fost utilizat apoi de către Carol I pentru baterea primelor emisiuni monetare.

³⁴ Probabil că pentru a nu deranja mai mult decât era necesar susceptibilitatea Înaltei Porți, Carol I va proceda la o “inversare” a suportului panglicii care, la medaliile lui Cuza, erau coroana regală la “Virtutea Militară” și o semicunună din frunze de laur la *Devotament și Curagiu*”, punând la medalia “Virtutea Militară” creată de el, semicunună din lauri; se elimina, astfel, un simbol al suveranității ce intra în contradicție cu situația juridică a țării și era inacceptabilă pentru Înalta Poartă.

³⁵ În conformitate cu Raportul nr. 174/1881 a ministrului de război aprobat de către regele Carol I, ofițerii decorați anterior războiului cu medalia “Virtutea Militară” și care, din această cauză, nu au mai putut fi decorați cu ea pentru faptele de arme săvârșite, deoarece nu se putea căpăta de două ori aceeași decorație, capătă dreptul să o *preschimbe* în forma “de război”. Astfel de aprobări fiind date, ulterior, pentru lt. col. M. Rasti, cpt. N. Baldovici, lt. col. Schina ș. a.

³⁶ Decret Regal nr. 1945/1932.

³⁷ *Op. cit.*, p. 144.

³⁸ Regulament pentru instituirea Medaliei Jubiliare “Carol I”, Înalț Decret nr. 5384/1905, art. 6.

medalii de război. Ca și în cazul medaliei "*Virtutea Militară*", amintit mai sus, decorația, păstrând același nume, va avea două forme și se va acorda după criteriile diferite pe timp de pace și pe timp de război, ceea ce necesită separarea lor și specificarea pentru ce anume a fost acordată.

Privitor la medalia, care abia din 1907 va deveni "*Răsplata Muncii pentru Învățământ*", este de precizat că, inițial, Spîru Haret, ministru de resort și inițiatorul decorației, a creat trei distincții diferite: "*pentru învățământul primar*",³⁹ "*pentru învățământul secundar*"⁴⁰ și "*pentru învățământul profesional*"⁴¹ și nu doar două decorații, cum se spune în articol⁴²; deci, până la data unificării, aceste trei medalii trebuie tratate separat. Tabelele în care se prezintă evoluția acestei medalii sunt neclare deoarece, pe de-o parte, este prezentată evoluția medaliei "*Răsplata Muncii pentru învățământ*", de la 1900 până la 1916 (ori, între 1900 și 1907 erau în uz trei distincții) și într-un alt tabel⁴³, se vorbește numai de medalia *pentru învățământul primar*, incluzând aici și anul 1908, când respectiva distincție, separată, nu mai era în nomenclatorul decorațiilor românești.

Fără îndoială că epidemia de holeră din 1913, adusă din sudul Dunării de către trupele române participante la operațiunile militare din al doilea război balcanic, a fost elementul determinant pentru instituirea crucii "*Meritul Sanitar*", așa cum specifică și cele două autoare⁴⁴, dar cred că este bine să se precizeze că, în conformitate cu Regulamentul decorației⁴⁵, aceasta se conferea "*persoanelor care se vor fi distins prin fapte, donațiuni, scrieri sau alte lucrări care contribuiesc la îmbunătățirea stărei sanitare a țării*", deci fără nici o referire la evenimentele "sanitare" ale anului de instituire.

Ca o nedumerire, nu înțeleg de ce la unele decorații sunt incluse în tabele și numărul decorațiilor conferite posterior datei enunțate în titlul lucrării, 1916, ("*Virtutea Militară*", "*Serviciul Credincios*", "*Bărbăție și Credință*", "*Meritul Sanitar*") în timp ce la alte decorații, enumerarea se oprește, firește, la anul limită anunțat. Ar mai fi un lucru care, cred, ar fi trebuit precizat în cazul includerii în tabele și a anului 1916, anume dacă decorațiile amintite ar fi fost conferite în respectivul an până la izbucnirea Primului război mondial sau și posterior datei de 15 august, când a fost mobilizată armata română, dar care au fost conferite numai cu însemne "de pace". S-ar evita, astfel, o posibilă confuzie, între decorațiile "de pace", acordate pe criterii "normale", și cele date pentru fapte de arme pe timp de război, care au alte reguli de conferire.

În cele ce urmează nu-mi propun să analizez și să completez datele furnizate în articolul doamnelor Căzan și Gavrilă pentru întreaga perioadă pe care lucrarea o tratează, ci numai până în anul 1884 inclusiv, adică până la definitivarea sistemului românesc de decorații prin apariția celui de-al doilea ordin național, conferirea primei promoții de distincții și de la "*Coroana României*" și încheierea, în mare, a decernării decorațiilor "de război". Schimbarea regulamentelor celor două ordine naționale în 1885⁴⁶, care înlocuiesc regulamentele emise la instituire, nu aduc nici o modificare a numărului-limită prevăzut pentru gradele celor două ordine, deci nu schimbă cu nimic concluziile care se pot trage din acest punct de vedere asupra situației în care se găsea proaspăt instituitul sistem de ordine românești.

Din păcate, datele statistice de care vorbesc autoarele că ar fi fost incluse în baza de date ale programului *Paradox* nu le-am putut vedea, ele nefiind accesibile pe internet, astfel că nu am putut face eventualele necesare corecturi.

³⁹ Decret Regal nr. 2903 din 3 octombrie 1906.

⁴⁰ Decret Regal nr. 2788 din 27 iunie 1900.

⁴¹ Decret Regal nr. 1771 din 8 mai 1906.

⁴² *Op. cit.*, p. 146.

⁴³ p. 147-148.

⁴⁴ p. 148.

⁴⁵ Înalt Decret nr. 6471 din 25 noiembrie 1913, art. 3.

⁴⁶ Monitorul Oficial nr. 103 din 10 august 1885.

Dacă facem abstracție de medalia “*Pro Virtute Militari*”, legiferată în 1860 dar distribuită doar în 1866⁴⁷, prima decorație legală este medalia “*Virtutea Militară*” numită, la început, doar “*Medalia Militară*”⁴⁸. Cu toate acestea, prima distincție care se va acorda în 1872 va fi “*semnul onorific al ofițerilor pentru XVIII și XXV de ani serviți în armată*”⁴⁹, primele decrete de conferire datând din 9 septembrie 1872⁵⁰, prin ele fiind atribuite 19 semne onorifice de 25 de ani și două de 18 ani⁵¹. Peste o lună și jumătate, alte două decrete⁵² vor mări cu încă 32 numărul de ofițeri decorați cu semne onorifice de 25 de ani și cu 21, cei pentru 18 ani.

Pentru medalia “*Virtutea Militară*” clasa a II-a (*Medalia militară de argint*), conferită pentru 12 ani de serviciu în gradul de sergent, primul decret datează din 6 octombrie 1872⁵³, de el beneficiind 3 sergenți. Pentru merite, prima, și de altfel singura persoană decorată în anul instituirii, a fost sergentul Constantin Anghel, din Regimentul 3 Călărași, pentru faptele meritorii din 2 iulie 1872, când a prins banda banditului Stoica Damian⁵⁴. Clasa I, “*de aur*” conform titulaturii vremii, a fost conferită doar în anul următor când, ca urmare a rebeliunii de la Giurgiu din 20 martie, au fost decorați un grup de șapte ofițeri și zece sergenți și soldați care s-au distins cu acest prilej⁵⁵. Adevărata “glorie” a acestei medalii, impunerea ei printre cele mai importante distincții ale României se va face, însă, în timpul războiului de independență când un mare număr de militari români și străini⁵⁶ vor primi această medalie.

În ceea ce privește medalia “*Bene Merenti*”, ea a fost oficial instituită prin Decretul nr. 314 din 1876 (nu în 1872, cum eronat este specificat în articol⁵⁷). Tot eronată este și afirmația că “*era destinată civililor*”, făcându-se o confuzie între o distincție civilă și una militară. Această distincție, similară cu numeroase alte medalii cu nume identice sau asemănătoare din lumea germanică, pare a fi avut o “evoluție” mai sinuoasă.⁵⁸ Cât privește statistica publicată în care sunt

⁴⁷ Instituită prin Decretul domnesc publicat în Monitorul Oastei nr. 20 din 30 mai 1860; foarte probabil că problemele multiple și complexe care erau de rezolvat cu Puterea Suzerană – de la recunoașterea dublei alegeri la cea a averilor mănăstirilor închinat – l-au determinat pe domnitor să nu distribuie niște decorații care, pe lângă faptul că, legal, nu avea voie să le creeze, mai erau destinate a recompensa tocmai pe cei care s-au opus, în 1848, armatei otomane. În primăvara lui 1866, în condițiile politice dificile ale momentului, când relațiile cu Înalta Poartă erau încordate, locotenența domnească, mai “liberă” în acțiuni decât un principe vasal sultanului, a distribuit medaliiile veteranilor supraviețuitori ai luptei din Dealul Spierei. După proclamarea independenței, medalia *Pro Virtute Militari* va ocupa locul al treilea în ierarhia portului decorațiilor, după medalia *Virtutea Militară de război* și ordinul *Steaua României* de război, înaintea aceluiași decorații cu însemne de pace, conform Cpt. Cricoveanu Fotache, *Cod Colectiv Legile, Regulamentele și Înaltele Decrete relativ la Decorațiuni și Medalii*, Pitești, 1914, p. 143.

⁴⁸ Inițial ea este amintită în art. 8 din Legea pentru modificarea unor articole din legea organizării puterii armate din anul 1868 din 27 martie 1872. Prin Decretul nr. 947 din 17 mai 1872 se legiferează “*Regulamentul Medaliei Militare*” care stipulează, la art. 12, existența a două grade, unul, “*de aur*”, pentru ofițeri și altul, “*de argint*”, pentru subofițeri; cei din urmă pot lua medalia pentru un serviciu neîntrerupt de 12 ani în gradul de sergent, căpătând și o rentă viageră de 300 lei pe an (art. 13) sau pentru fapte meritorii, de curaj și devotament (art. 14). Este de remarcat folosirea, în regulamentul acestei medalii, a sintagmei care desemna cea de-a doua medalie pe care dorea domnitorul Cuza să o instituie în 1864, “*Devotament și curagiu*”, cred că reprezintă o dovadă a dorinței generalului Florescu, ministru de război în 1872 și vechi colaborator al lui Cuza, de a prelua în această singură decorație simbolurile celor două medalii anterioare.

⁴⁹ Decret 1057 din 5 iunie 1872.

⁵⁰ Decretele nr. 1533 și 1534;

⁵¹ Pentru XXV ani: generalii Barbu Vlădoianu, Vladimir Bacensky, coloneii Dimitrie Costa-Foru, Dimitrie Nicolescu, Constantin Petrescu, George Cucu, Nicolae Lupașcu, Ioan Păucescu, Constantin Crăsnaru, George Calotescu, lt. coloneii Radu Dragomirescu, Ion Condeescu, Alexandru Coresi, maiorii Emanoil Clineanu, Ion Gărdescu, Petre Cucu, George Mihăescu, Michail Brustureanu, căpitan Nicolae Popovici. Pentru XVIII ani: colonel Michail Oprean, lt. -colonel Victor Crețeanu.

⁵² Decretele nr. 1783, 1882 și 1881 din 28 octombrie 1872.

⁵³ Decret nr. 1536; cei decorați au fost sergent adjutant George Călinescu, sub-șef de muzică Frățilă Priceputu și sergent-major Matheiu Popescu.

⁵⁴ Înalt Decret nr. 1946 din 24 noiembrie 1872.

⁵⁵ Înalt Decret nr. 878 din 12 aprilie 1873. Ofițerii decorați cu clasa I au fost: mr. Nicolae Bănescu, mr. Ion Carp, cpt. Constantin Ralet, cpt. Ion Vasiliu, lt. Christache Crăiniceanu, slt. Liviu Drăgoescu și slt. Nicolae Baldovici.

⁵⁶ Este de amintit că medalia *Virtutea Militară, clasa I*, (normal, confecționată chiar din aur) a fost înmănată, pe 13 decembrie, și țarului Alexandru al II-lea, precum și generalului adjutant imperial Suvorov-Rimniski; înaintea acestei date, medalia a fost conferită și altor ofițeri și cadre inferioare din armata rusă.

⁵⁷ p. 139.

⁵⁸ Deoarece domnitorul Carol dorea să aibă o distincție care să poată fi acordată pentru merite artistice și științifice, după modelul existent chiar în principatul de Hohenzollern-Siegmaringen, a bătut o medalie cu acest nume; ca și semnele onorifice pentru ofițeri, emise în 1872, și aceasta era suprapusă de o coroană regală heraldică și avea o panglică. Din motive pe care nu le cunosc, poate

amintite a se fi conferit, în anul 1877, două medalii clasa I și o medalie clasa a II-a⁵⁹, cel puțin pentru acest an ea nu este corectă deoarece sunt mai multe, cel puțin 3 din clasa I și 6 din clasa a II-a⁶⁰, printre cei onorați cu această distincție fiind cunoscutul actor M. Pascaly (cl. I), scriitorii și editorii N.T. Orășanu și Socec, violistul și compozitorul Al Flechtenmacher (cl. II-a) ș. a., inclusiv militari, precum colonelul C. Barotzi sau maiorul C. Brătianu (cl. I).

Prin legea de instituire a ordinului "*Steaua României*" din 10 mai 1877, se stabilea numărul maxim de cavaleri ai ordinului la 1000⁶¹, fără a se preciza, însă, dacă numărul prevăzut pentru fiecare grad este destinat atât civililor cât și militarilor sau dacă include și decorațiile date pentru fapte de arme pe timp de război, cu însemne speciale⁶². Conform legii⁶³, domnitorul putea conferi, la instituire, 25% din numărul stabilit pentru fiecare grad. Astfel, la mai puțin de două săptămâni de la publicarea legii, pe 22 mai, au fost conferite, prin decrete domnești⁶⁴, primele două ordine în grad de *mare cruce* generalului în rezervă Nicolae Golescu și principelui Dimitrie Ghika⁶⁵. Pe 25 mai, se conferă *proprio motu* de către domnitorul Carol I, primele două cavalerii cu spade ale ordinului "*Steaua României*", deci primele ordine cu însemne de război⁶⁶. Practic, "prima promoție" a ordinului a fost dată pe 26 mai, când printr-o serie de decrete⁶⁷ se conferă încă patru grade de *mare cruce* Î.P.S. Calinic, mitropolitul-primat, Î.P.S. Iosef, mitropolitul Moldovei, Ion C. Brătianu, președintele consiliului de miniștri, Mihail Kogălniceanu, ministrul afacerilor externe; alte două decrete⁶⁸ conferă gradul de *mare ofițer* unor miniștri - Chițu, ministrul cultelor și instrucțiunii publice, Câmpineanu, ministrul justiției, Ion Docan, ministrul lucrărilor publice și generalului Cernat, ministru de război, președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție, Alexandru Crețescu, lui Ion Grigore Ghika, care adusese servicii importante în calitatea sa de agent diplomatic al țării noastre, precum și mareșalului Curții și a Casei Domnești, Theodor Văcărescu; de menționat că atât generalul Cernat - care îl însoțise pe domnitor pe front - cât și Văcărescu au fost decorați cu însemnele de război.

pentru a nu deranja mai mult oficialitățile otomane care, probabil, au protestat, a fost tăiată coroana de care se atârna panglica și piesa a fost oferită de domnitor, ca un cadou, existând încă una sau două piese la care poate fi observat locul unde era prinsă coroana. Au fost realizate și unele piese, identice cu medalia "*Bene Merenti*" propriu-zisă, dar de dimensiuni mai mari, ca medalii obișnuite, oferite în cutii - deci care erau clar făcute pentru a se păstra ca atare, nu pentru a fi atârinate la piept - medalii care au fost oferite de domnitor unor persoane meritorii, dar fără ca piesa să fie o "decorație".

⁵⁹ p. 140.

⁶⁰ Decretele nr. 1395 din 16 iunie, 1424 din 22 iunie, 1855 din 4 septembrie 1877.

⁶¹ Art. 4: cavaleri - 500, ofițeri - 300, comandori - 120, mari ofițeri - 60, mari cruci - 20.

⁶² Cred că, la instituire, deși starea de beligeranță exista de fapt între România și Imperiul Otoman, legiuitorii au considerat cei 1000 de membrii ca număr maxim, inclusiv pentru decorațiile conferite pentru fapte de arme pe timp de război. Aceasta rezultă și din analiza modului în care au fost făcute decorațiile în primele luni ale conflictului, din mai până în septembrie, când "*Steaua României*" s-a conferit cu multă parcimonie; ulterior, putem constata o oarecare "demonetizare" a ordinului, numeroși militari - în special ofițeri, dar nu numai - care fuseseră decorați deja cu medalia "*Virtutea Militară*" vor primi și ordinul. Desigur, numărul redus de ordine care au fost conferite în prima perioadă a războiului se poate explica și prin faptul că încă nu erau realizate modificările medalioanelor decorațiilor cerute Casei Kretyl de la Paris, cea care realizase și "*Ordinul Unirii*" pentru Cuza, precum și însemnele "de război", cu spade încrucișate între brațele crucii și care, din câte știm la ora actuală, nu fuseseră confecționate la "*Ordinul Unirii*". Dacă ar fi să interpretăm Decretul nr. 2056 din 3 noiembrie 1877, când se aprobă creditul extraordinar pentru confecționarea ordinului, rezultă că, inițial - la o dată pe care din respectivul decret nu o cunoaștem - au fost comandate un prim lot de 210 decorații, iar la data aprobării creditului, încă 1150. Deoarece există diferențe la prețul mediu per bucată, cca. 70 lei la prima comandă și cca. 62 lei la cea de-a doua, este de presupus că, inițial, s-au comandat mai multe decorații în grade mari decât ulterior. Există o diferență de 360 de exemplare comandate față de numărul maxim legal prevăzut, o posibilă explicație fiind aceea că se prevedea acordarea ordinului și unui important număr de cetățeni străini, în special ofițeri ruși, dar și altor personalități.

⁶³ Art. 9.

⁶⁴ Decretele nr. 1184 și 1185.

⁶⁵ Din motivările guvernului Brătianu pentru Golescu este de reținut că era apreciat pentru lupta dusă pentru cauza națională în cursul întregii sale vieți, încă înainte de revoluția de la 1848, dar și pentru rolul avut în calitate de locotenent domnesc atât în 1848 cât și în 1866, considerându-se că, pentru meritele sale, decorația "i se cuvine"; principele Ghika era apreciat pentru că a izbutit să ridice nivelul stabilimentelor de caritate și sanitare la nivelul celor similare din restul Europei, o dovadă a acestui fapt fiind și rolul avut de ambulanța sanitară românească la îngrijirea răniților din războiul sârbo-otoman din 1876-1877.

⁶⁶ Pentru decorațiile conferite în primele luni de conflict cu Poarta, vezi Floricele Marinescu, *Ordine și medalii acordate ostașilor români în perioada mai - iunie 1877* în Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară, M. M. C., nr. 11/1878.

⁶⁷ Decretele nr. 2037, 2038, 2034.

⁶⁸ Decretele nr. 2036 și 2039/1877.

Este de subliniat faptul că primele însemne ale ordinului “*Steaua României*” au fost efectiv conferite *înaintea* apariției regulamentului, pe 8 și 10 iulie 1877⁶⁹, regulament care stabilea forma decorației precum și o serie de alte “amănunte” legate de port, decernare, drepturi, obligații. Acest fapt cred că demonstrează fără echivoc pregătirile pe care le făcuse guvernul Brătianu cu mult înainte de proclamarea oficială a independenței, căci fără a se fi hotărât dinainte modificarea formei însemnului păstrat din vremea lui Cuza, existența unor însemne deosebite pentru civili, pentru militari și “de război” și fără a se fi făcut *comenzi* în aceste sens la Paris, era imposibilă înmânarea distincțiilor – chiar dacă nu au fost în număr mare la început – aproape imediat după apariția legii. În toamnă, după Plevna și mai ales în anul 1878, numărul militarilor decorați pentru fapte de arme a fost destul de mare - asta, ținând cont de efectivele aruncate în luptă de țara noastră. Trebuie amintit, cred, că aproape imediat după instituire, ordinul a fost conferit și unor înalte personalități străine⁷⁰. Deoarece în numai un an și jumătate de la instituire numărul legal maxim pentru ordin prevăzut prin legea de instituire, 1000, a fost atins tocmai datorită decorațiilor conferite pentru fapte de arme⁷¹, a fost necesară revizuirea Regulamentului în sensul precizării că ordinele conferite pentru fapte de arme pe timp de război nu intră în cota legală prevăzută pentru timp de pace.

Faptul că Regulamentul inițial al Legii nr.1245 din 10 mai 1881 privind instituirea ordinului *Coroana României* prevedea un număr limită și pentru cele patru grade superioare ale acestei decorații este nesemnificativ în literatura de specialitate⁷². Spre deosebire de cel dintâi ordin românesc la care primele însemne au fost conferite unor înalte personalități politice și ecleziastice, dar și unor militari pentru fapte de arme, primele decrete de conferire a ordinului *Coroana României*⁷³, în majoritate covârșitoare cu gradul de cavaler, au avut în vedere persoane care au avut diferite contribuții la organizarea ceremoniilor legate de încoronare, de la șefii diferitelor meserii reprezentate la cortegiu (de exemplu constructori, lăcătuși, tapițeri, studenți etc.), la reprezentanți ai

⁶⁹ Regulamentul pentru aplicarea *legei relativă la instituirea ordinului Steaua României*, în Monitorul Oficial nr. 153 din 8 (20) iulie, modificată și republicată în Monitorul Oficial nr. 155 din 10 (22) iulie 1877. Deoarece în nici una dintre lucrările generale despre decorațiile românești (Cpt. Cricoveanu I. G. Fotache, *Cod Colectiv. Legile, Regulamentele și Înaltele Decrete relative la decorațiuni și medalii*, Pitești, 1914; N. T. Ionescu, *Decorațiunile române. Ordine, Cruci, Medalii*, București, 1915 ș.a.) regulamentele inițiale nu au mai fost publicate și sunt redată numai cele din 1906, cred că este util să amintim, aici, câteva dintre prevederile acestor prime regulamente. Astfel, la descrierea formei cunoscute sub denumirea de “model 1877”, nu se face, inițial, nici o referire la deosebirile între însemnele conferite pe timp de pace civililor, militarilor și a celor “de război”, deși aceste însemne diferite au fost conferite ca atare încă din mai 1877. Este de subliniat faptul că, deși România adoptase sistemul legislativ “francez”, începând cu Constituția care era o “prelucrare” a celei belgiene, deși sub Cuza, primele proiecte de ordin național erau “inspirate” din Legiunea de Onoare franceză, în momentul legiferării *Stelei României* s-a adoptat o formulă proprie, națională, inexistentă la ordinele franceze, belgiene, italiene, dar nici la cele germane sau austriece (mai cunoscute domnitorului), de a avea însemne deosebite pentru civili și pentru militari și, de asemenea, de a folosi spadele încrucișate între brațele crucii ordinului, pentru cele “de război”. Putem afirma, cu îndreptățire, că această deosebire reprezintă specificul național, datorat, foarte probabil, lui Kogălniceanu. Pentru admiterea în ordin, la gradul de cavaler, era necesar să fi îndeplinit “cu distincțiune”, timp de 18 ani, funcții civile sau militare (art. 4). Dar faptele strălucite sau rănile câpătate în război pot dispensa de această cerință, ca și de numărul de ani prevăzut pentru promovarea în diferitele grade (3 ani la ofițer, 2 ani la comandor, 3 ani la mare ofițer și 5 ani la mare cruce, conform art. 6); militarilor, fiecare campanie li se socotește dublu la numărul de ani ceruți pentru admitere sau promovare în grad. Pentru eliberarea brevetelor, semnate de domnitor și contrasemnate de ministrul de externe, cancelar al ordinelor, se percepea o taxă (substanțială pentru acea epocă!), în funcție de grad, de la 25 de lei pentru cavaler la 200 de lei pentru mare cruce. Cavalerii, civilii, membrii ai ordinului, primeau din partea militarilor – atunci când purtau decorația la vedere – onorurile cuvenite diferitelor grade militare: cavaler = locotenent, ofițer = căpitan, comandor = colonel, mare ofițer = general de brigadă, mare cruce = general de divizie.

⁷⁰ Pe 3 septembrie 1877, domnitorul Carol conferă marea cruce a *Stelei României* împăratului Rusiei, Alexandru al II-lea, cu însemne pentru militari (conform reglementării din 1877, însemnele de război se acordau până la gradul de comandor inclusiv) în schimbul ordinului rus *Sf. Gheorghe clasa a III-a*, înmănat de țar domnitorului României. Pe lângă țar și marele duce Nicolae, au fost decorați și relativ numeroși ofițeri ruși participanți la luptele de la Plevna; primii nominalizați la acest ordin au fost, prin Decretul nr. 1905 din 11 octombrie 1877: în grad de mare ofițer, locotenent general Schilder-Schuldner, în grad de comandor, col. Popoff, gen maior Rodionov, col. Rîcanov și col Presser; pe lângă aceștia, au mai fost decorați cu gradul de “ofițer” șase militari ruși, iar cu ordinul în grad de “cavaler”, alți nouă.

⁷¹ Numai pentru gradul de cavaler, cu însemne de război, au fost conferite militarilor români, în anul 1877, 199 de ordine, iar în anul 1878, 748, ceea ce însemna că au fost conferite de două ori mai multe decorații decât prevederea legală pentru gradul respectiv, însumând decorațiile atât pentru militari cât și pentru civili.

⁷² Art. IV din Lege prevedea ca numărul maxim să fie de 25 de mare cruce, 80 de mare ofițeri, 150 de comandori și 300 de ofițeri; gradul de cavaler se putea acorda fără restricție numerică.

⁷³ Decretele nr. 1926, 1929 și 1938 din 25 iulie 1881.

forțelor de ordine, de la maiștrii din cadrul Arsenalului Armatei care au făurit Coroana Regală din oțelul tunului otoman capturat la Plevna, la fabricanți și comercianți (printre aceștia din urmă, de remarcat Grigore Capșa, “cofetar”, care a primit comandoria ordinului), pentru ca imediat apoi⁷⁴, cu grade mai mari, să fie decorați principalii reprezentanți ai autorităților locale din capitală⁷⁵. Alte câteva decrete, din august, septembrie, octombrie, noiembrie conferă ordinul altor persoane, dar abia spre sfârșitul anului apar decretele prin care se conferă gradul de mare cruce generalului Alexandru Cernat și reginei Elisabeta⁷⁶. Cele mai multe ordine *Coroana României* s-au conferit în anul următor, 1882, urmând apoi câțiva ani mai “liniștiți”, un număr semnificativ de decorări făcându-se din nou în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea.

Dacă pentru *Steaua României* depășirea numărului limită a fost justificat de necesitatea răsplătirii militarilor care s-au distins în mod deosebit pe câmpul de luptă, nu același lucru se poate spune și despre al doilea ordin național care, deja la sfârșitul lui 1882, depășise la un grad limita maximă și la un altul, depășise două treimi⁷⁷ din numărul legal prevăzut. Datele statistice prezentate în anexă demonstrează că, la numai câțiva ani de la instituire, cele două ordine naționale erau, din punct de vedere al numărului *legal* de membri prevăzuți prin regulamente, “sufocate”, aproape nemaexistând posibilitatea admiterii în ele sau a înaintării în grad. În mod paradoxal, deși situația existentă în acel moment făcea absolut necesară mărirea limitei maxime a numărului pentru fiecare grad, noile regulamente ale celor două ordine, din august 1885, nu operează nici o modificare în acest sens. Trebuie să recunosc că acest fapt este surprinzător într-o epocă în care respectarea legilor era un fapt obișnuit și sub domnia unui rege extrem de exigent în această privință și la tot ceea ce privesc aspectele de “protocol” și, personal, nu am nici o explicație valabilă pentru acest fapt. Oricum, depășirea numărului legal de ordine care puteau fi conferite, la majoritatea gradelor, era un fapt împlinit la sfârșitul secolului. Sporirea numărului distincțiilor care puteau fi conferite la cele două ordine naționale românești, legiferată prin noile regulamente din 1906, a venit cu o “întârziere” de două decenii, noile reglementări aducând în legalitate marele număr de cavaleri ai ordinelor *Steaua României* și *Coroana României*, care primiseră decorațiile peste numărul legal.

Doresc să subliniez încă o dată utilitatea unor lucrări în care să se publice tabele cu numărul de distincții acordate, pe anumite perioade istorice și, din acest punct de vedere, lucrarea doamnelor Căzan și Gavrila este de salutat. Munca, extrem de migăloasă, a culegerii datelor necesare, este obligatoriu a fi făcută de persoane care nu numai să “numere” – și asta cu o atenție sporită – persoanele care apar în decretele de decorare publicate, dar și care să aibă cunoștințele necesare despre decorațiile românești, pentru a nu se repeta greșeli care puteau fi ușor de evitat. Faptul că tabelele unor decorații erau incomplete și, uneori, numerele publicate sunt eronate, m-au determinat să le republic cu o dublă speranță: prima, ca de această dată ele chiar să poată fi folosite și să fie folositoare cercetătorilor epocii, a doua, ca să nu fi făcut și eu prea multe greșeli la numărutul acestora.

⁷⁴ Decretul nr. 1946 din 27 iulie 1881

⁷⁵ Printre aceștia, cu grad de mare ofițer, Dimitrie Cariagdi, primarul Bucureștilor și col. Mihai Radu, prefectul poliției Capitalei; cu gradul de comandor, prefectul de Ilfov, Constantin Crețeanu, precum și unii membri ai Consiliului Comunal București.

⁷⁶ Decretele nr. 2812 din 2 decembrie și, respectiv, 2766 din 28 noiembrie 1881; regele Carol I, în calitatea pe care o avea de Cap al Ordinului, avea de drept gradul de *Mare Cruce*, care nu intra în numărul legal, același grad fiind atribuit și reginei, chiar dacă acest lucru nu este stipulat în regulament, nici acesta neintrând în numărul ordinar de membrii. Decorarea reginei Elisabeta relativ târziu cred că poate fi explicată tocmai prin această carență legislativă, altfel ar fi fost normal să primească și să poarte ordinul odată cu regele Carol I, la serbarea încoronării din 10 Mai.

⁷⁷ La gradul de *Mare Cruce* au fost conferite 26 de ordine - aceasta fără a o pune la socoteală pe regina Elisabeta - iar la gradul de comandor, 109; la gradul de ofițer, cu cele 150 de ordine acordate în 1881 și 1882, se atinsese jumătate din numărul maxim admis de lege.

MEDALIA "VIRTUTEA MILITARĂ" (MEDALIA MILITARĂ)							
Anul	CLASA						
	pt. 12 ani de serviciu în grad de sergent	Pt. devotament și curaj pe timp de pace		Fapte de arme pe timp de război			
	Cls. II – argint	Cls. II (argint)	Cls. I (aur)	Cls.II		Cls.I	
				români	străini	români	străini
1872	10	1	-				
1873	4	14	7				
1874	5	1	2				
1875	3	2	--				
1876	9	1	2				
1877	3	1	-	418		199 +1 (Carol I)	7 cl. I
1878	7	2	-	3173		378	
1879	16	8	-	1823 (din care 35 pt. 1848)		49 (din care 10 pt. 1848)	
1880	5	4	-	14 (din care 8 pt. 1848)		4	
1881	5	16	-	2 pt. 1848		5 (preschimbări)	
1882	16	13	-	267 (din care 2 pt. 1848)	2		
1883	22			1 pt.1848			
1884	17	1		1		1	

ORDINUL "STEUA ROMÂNIEI"				
Anul	Gradul	Pt. militari	Pt. civili	De război
1877	Mare Cruce		6	
	Mare Ofițer		5	2
	Comandor			
	Ofițer			5
	Cavaler	3	3	201
1878	Mare Cruce		3	
	Mare Ofițer		9	1
	Comandor		37	8
	Ofițer	2	85	84
	Cavaler	2	231	693
1879	Mare Cruce		1	
	Mare Ofițer		9	
	Comandor		1	
	Ofițer	-	-	-
	Cavaler			2

1880	Mare Cruce		1	
	Mare Ofi!er		4	1
	Comandor	3	15	
	Ofi!er	2	80	4
	Cavaler	2	91	121
1881	Mare Cruce		1	
	Mare Ofi!er		2	
	Comandor	4	11	
	Ofi!er		80	1
	Cavaler	2	97	18
1882	Mare Cruce		3	
	Mare Ofi!er	1		
	Comandor	-	-	-
	Ofi!er		30	1
	Cavaler		4	9
1883	Mare Cruce		2	
	Mare Ofi!er	1	3	
	Comandor		3	
	Ofi!er		13	

ORDINUL "STEAUA ROMÂNIEI"

Anul	Gradul	Pt. militari	Pt. civili	De război
	Cavaler	1	28	1
1884	Mare Cruce		1	
	Mare Ofi!er		5	
	Comandor			
	Ofi!er		1	
	Cavaler	3	6	1

ORDINUL "COROANA ROMÂNIEI"

Anul	Gradul	
1881	Mare Cruce	2 (1 ex. regina Eisabeta)
	Mare Ofi!er	3
	Comandor	8
	Ofi!er	16
	Cavaler	117
1882	Mare Cruce	24
	Mare Ofi!er	39
	Comandor	109
	Ofi!er	181
	Cavaler	377
1883	Mare Cruce	-
	Mare Ofi!er	3
	Comandor	33
	Ofi!er	117

	Cavaler	439
1884	Mare Cruce	3
	Mare Ofițer	-
	Comandor	2
	Ofițer	8
	Cavaler	60

Observations sur une étude concernant les ordres de la Roumanie moderne

L'auteur fait une série d'observations critiques autour l'étude *Decorațiile din România modernă (1879-1916). Rezultatele unui comentariu în jurul unei baze de date*, paru en *Studii și Materiale de Istorie Modernă*, 15, 2002, par Mesdames Ileana Cazan et Irina Gavrilă. Tout en relevant l'utilité d'une telle recherche, car jusqu'à présent des informations complètes et pertinentes concernant les ordres conférés par l'État roumain à ces citoyens n'ont pas été publiées, l'auteur fait quelques remarques critiques. Celles-ci visent des formulations erronées ou incomplètes, comme par exemple la description des ordres, ou des problèmes de fond, dont le traitement partiale ou fautive, vicie même l'essence de l'étude. De cette dernière catégorie de remarques il faut mentionner les suivantes:

- La date de 1877, à partir de laquelle a commencé l'étude n'est pas correcte. Les premières ordres roumains ont été institués légalement en 1872 et 1876, donc l'étude ignore les premiers cinq ans de l'histoire des ordres roumains.

- La manque de spécification concernant le nombre légal des membres d'un ordre national conformément aux réglementations en vigueur pendant de divers périodes.

- Le manque de spécification des classes, que divers ordres en avaient et dans lesquelles celles-ci étaient partagés.

- L'étude finit avec l'année 1916, quand Roumanie est entrée dans la Première guerre mondiale, sans mentionnant si les ordres inclus dans les tabelles ont été octroyés en temps de paix ou pendant la guerre, car ces dernières ont un autre régime et n'entrent pas dans le nombre limité prévue en temps de paix.

Toutes ces remarques ainsi que d'autres détails, comme par l'exemple le nombre d'ordres octroyés aux unités militaires, confondus par Ileana Cazan et Irina Gavrilă avec le nombre d'ordres conférés aux simples citoyens, à côté de la constatation que, dans quelques cas, les dates statistiques sont erronées, ont déterminé l'auteur de reprendre le problème et de republier des tabelles statistiques avec les principales distinctions octroyées pendant la période 1872-1884.

Pour conclure, l'année 1884 a été choisi, car alors se termine pratiquement le processus de décorer les personnes qui ont combattu pendant La guerre pour l'indépendance de Roumanie (1877-1878), de même que l'acte de conférer à la promotion initiale du second ordre autochtone - *Coroana României*.